תלמוד בבלי · אחרונים · בית מאיר · סדר קדשים

בית מאיר על בכורות

רבי מאיר פוזנר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בית מאיר על בכורות

רבי מאיר פוזנר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בית-מאיר-על-בכורות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ד. 4
דף ו. 4
דף ט. 4
דף ט: 5
דף יד. 5
דף טו: 6
דף טז. 7
דף טז: 7
דף יז: 7
דף כה. 8
דף לג. 8
דף ל: 8
דף מב. 8
דף מו. 9

דף ד.

תוס' ד"ה ועוד. עיין בדבריהם מבואר מהם דסברי במדבר בהמות טהורים של לוים פטרי בהמות טהורים בכורי ישראל. ורש"י בחומש מפרש להדיא שטהורים לא נפטרו כלל בשל לוים. אמנם דעת תוס' תמוה לי דבשלמא באדם שפיר קדושת לוי נכנס תחת הבכור ובזה נפטר הבכור מליתן ה' סלעים בפדיונו לכהן. וכן בכורי חמורים שהיו חייבים לתת בפדיונם שה לכהן:

נכנס שה דבן לוי במקום כמה פטרי חמורים והפקיע איסורם ושוב הי' נשאר להלוי דהא גם שה הפדיון דפטר חמור אין בו שום קדושה אלא מצות הנתינה לכהן. והכא המצוה נתינה לכהן הופקע כמו שהופקע בהבני אדם מצות הנתינה לכהן דה' סלעים במה שהלוי נכנס תחתיו. אבל בכורי בהמות טהורים שעיקר מצוותם להקריב האימורין למזבח. אטו נימא שהי' בהמות הלוי נכנס תחתיו. ממ"נ אם להקריבו למזבח וכי זה ריווח ללוי. הא הפסד הוא לו שנאסור לו בהמתו בהנאה עד שיקריבנו דוקא. ואי דנימא שיכנס דבן לוי תחתיו וישאר לעצמו כמו השה דפטר חמור. במה הופקע קדושת הבכור שהוצרך להקריבו למזבח. ולהכי נלענ"ד שמיאן רש"י בפי' התוס'. ובאמת לא פי' הקושי' דועוד אלא דהא בהמה טהורה דידהו הפקיעה בהמות ישראל. ולא סיים כדמסיימו תוס' הטהורה. אלא ר"ל הפקיעה בהמתן של לוים דהיינו הפטר חמור נפטרו אינהו מבכורה שהרי הי' להם כח להפקיע פטר חמור מכ"ש שלא יהי' להם דין פטר רחם. וצ"ע:

דף ו.

תוס' ד"ה ור"ש באמצע. א"כ נתיר קלוט מההוא טעמא וכו'. אין דבריהם מובנים ועיין במהרש"א כנראה מגיה, ועם הגהתו איני מבין. ולענ"ד צ"ל אי נמי נתיר קלוט מהאי טעמא ר"ל מטעמא דרבנן דדרשי גמל טמא הוא הוא טמא ואין טמא הנולד מן הטהור טמא. ואת יעמוד לאסור חלבו דלעולם ההלכה לדרוש את. וגמל נשנה מפני השסועה. כיון דלרבנן ליכא למדרש. וק"ל. וה"נ נימא לר"י הגלילי ואין היכרח לדחוק בדר"י הגלילי כמקודם:

דף ט.

תוס' ד"ה אמר רב אשי. וא"ת דמוקי מתני' כר' יוסי הגלילי וכו' ע"ש לשונם צ"ע דמשמע קושייתם על אביי דמוקי למתני' כר"י הגלילי. דא"כ אף אחד לא יהי' לכהן. ובזה אין כ"כ קושי' די"ל מתני' דלא איירי ביצאו שניהם כאחד בפניו מספק לא חיישינן שמא

יצאו כאחד אף להוציא כיון דהוי מיעוטא דלא שכיח כדכתבו בד"ה מאן. אלא יותר הי' להם להקשות על קושי' הגמ' אלא לאביי ליתני ויצאו ב' ראשיהם כאחת. דילמא להכי לא קתני הכי משום דאז באמת אפילו אחד אינו לכהן כקושייתם. וכדבאמת משמע מרש"י ד"ה שאני התם. וגם תירוצם צ"ע. דהא צריכינן לעמוד על מה שמדמו הענין לשוחט על שמונים חלות ולמקדש ב' אחיות. וקשה בשלמא התם מה שאינו בזה אחר זה היינו משום שהראשון מעכב על הבא אחריו כגון בב' אחיות וכן בחלות כיון שכבר חלה הקדושה על הראשונות אי אפשר תו להתודה שיקדש עוד. ולהכי אף בבת אחת אינו. אבל הכא מה שאינו בזה אחר זה היינו משום שהראשון כבר פטר הרחם ובמה יתקדש השני. אבל בבת אחת הרי שניהם פטרו הרחם מהראוי להיות שניהם קדושים. אלא דבאמת להכי אף אחד אינו קדוש כמשמעות רש"י משום דהתורה אמרה פטר רחם שיהא הבכור דוקא מי שפוטר הרחם לבדו ולא שניהם יחד. דהוי כשנים שעושים וזה אינו יכול וזה אינו יכול וא"כ אין תירוצם מספיק כלל. וצ"ע:

דף ט:

תוס' ד"ה לאפקועי לאיסורי'. דלפוטרן ממצות עריפה וכו'. הא דלא כתבו בפשוט לקיים המצות פדי'. דזה ודאי ליתא שהרי ספיקי בכורי אדם קי"ל דפטור ולא נאמר מעולם דיפריש ה' סלעים לקיים מצות פדי' ויעכבם לעצמו ועיין דף מ"ח א"ו דכיון שאין בו משום קדושה. כל עיקר מצות הפדי' אינה אלא בשביל הנתינה להכהן וכיון דבספק פטור אף הפדי' ללא צורך. ואך הכא ס"ד דתוס' דכיון שיש חיוב עריפה תהוי הפדי' מצוה לפוטרו מעריפה. וקאמרי דאף העריפה פטור מספק. ואפשר מדתנא לוי דף י' ע"ב הוא הפסיד ממונו של כהן וכו' וזה ליתא בספק. וק"ל:

דף יד.

ויוצאין לחולין. טעמא דנפדו הא לא נפדו וכו' ע"ש בעניותי לא ידעתי להלום כל סוגיא זו. חדא מה החידוש דקודם שנפדו אסורים בגיזה ועבודה מה"ת דלא כמבואר דף ט"ו ע"ב בהברייתא דתניא כוותיה דרב ששת דקתני בין לפני פדיונן ובין לאחר פדיונן הגוזז והעובד אין לוקין ופרש"י ואע"ג דאסורה בגיזה קודם פדי' וכו'. ואיסורא מיהא איכא כשאר נהנה מן ההקדש. ותו מה קאמר מסייע לי' לר"א דאמר קדשי ב"ה אסורין בגיזה ועבודה מה חידושו דר"א פשיטא דאף בקדשי ב"ה יש מעילה וכדפי' רש"י הנ"ל שם לפני פדיונן מועלין בהם דלא גרעי מקדשי ב"ה. ותו יותר תימא מה דדחו לא קדושת דמים

וכו'. כאלו אפסר לומר דבקדשי ב"ה מותר ליגזוז ולעבוד אף מדרבנן. הא ודאי אסור מטעם איסור מועל בהקדש. ונהי דבלגזוז אפשר לדחוק דאיירי ברוצה לגזוז ולא ליהנות בהצמר [אלא ליתן הדמים להקדש ועיין בריש פרק ראשית הגז. ואולי גם בלעבוד יש לדחוק על דרך זה לעבודת הקדש] באופן דאין לו שייכות עם איסור מעילה. מ"מ בליעבד ודאי קשיא. וגם בלגזוז משמע מפי' רש"י הנ"ל דסתם לגזוז היינו איסור הנאה וצ"ע. שוב ראיתי שמימרא דר"א הנ"ל הוא הלכה פסוקה דף כ"ה ופסקה הרמב"ם פ"א מהל' מעילה הי"ב. ומסיים לפיכך הגוזז אותו או העובד בהן אינו לוקה. ועליו נמי יש לתמוה ממה דפסק שם הלכה ג' שנאמר לא תוכל לאכול וכו' מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה הואיל וכולו לשם וה"ה לשאר כל הקדש שהוא להשם לבדו בין מקדשי מזבח בין מקדשי בדק הבית אם נהנה בהן בשוה פרוטה לוקה. הרי מבואר דבקדשי ב"ה יש מעילה דאורייתא. ואיך כתב דקדשי ב"ה מן התורה אינן אסורין בעבודה.. הא בעבודה ודאי נהנה ויש איסור מעילה דאורייתא. ואפי' נימא בעבודה פחות מהנאת שוה פרוטה. מה בכך הא קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה וצ"ע. [ובע"כ נמי לדחוק כנ"ל בהגה"ה ועכ"ז צ"ע פרש"י דף ט"ו ע"ב ד"ה ואינו סופג. שכתב ואיסור מיהו איכא דממ"נ אם נהנה הרי יש מלקות משום מעילה ואם באופן שבהג"ה מה האיסור)]:

דף טו:

ומצורף למה שהוכחתי לעיל מן הסוגי' ומן הרמב"ם דאיסור גיזה ועבודה לא איירי כלל בגוזז ועובד לצורכו אלא לצורך הקדש כגון גוזז כדי למכור הצמר ולקנות בהדמים קרבנות או לבדק הבית. ועובד בה צרכי גבוה כגון להוליך מים או שאר דברים לצורך בדק הבית. וכדמוכח נמי ריש פרק ראשית הגז. דאלו בגוזז לצורכו לא הי' מקשה שם הקדש הוא דמכיון שמעל יוצא לחולין א"ו כדאמרן. א"כ אין דברי רש"י עולים יפה במה שמסיים ד"ה אין סופג. ואיסורא מיהו איכא כשאר נהנה מן ההקדש דהא לא איירי כלל בהכי. אלא הוי ליה למימר ואיסורא מיהו איכא קודם פדי' מדרבנן דלא גרעו מקדשי ב"ה כדאמר ר' אליעזר ודוק. ועיין דף מ"א ע"ב בתוס' ד"ה אי אמרת במה שמקשו על פרש"י דמן התורה אף בכל הקרבנות שקדם מומן להקדישן שרי בגיזה ועבודה. ואין להקשות דילמא איירי רש"י מגיזה ועבודה לצורכו דבודאי בשאר קדשים אסור מטעם מעילה ד"ת ומיעט רחמנא דמום דאנדרוגינוס פועל דלא יחול עלי' שום קדושה ומותר. די"ל דסברו התוס' דאלו כן הי' לרש"י לומר דלא יחול עליו שום קדושה והרי הוא חולין גמורים ומותר אף לאכול בלא פדי' א"ו דזה אין סברא כלל דנדרש זה ממעוטי דזכר

דאטו גרע. מעצים ואבנים דלא יחול עלי' לכל הפחות קדושת ב"ה אלא ר"ל דלא יחול עליו שום קדושה דקרבן לענין איסור גיזה ועבודה לצורך גבוה ולא להנאתו וע"ז שפיר מקשו תוס' וק"ל.

דף טז.

במתני' המקבל צ"ב וולדותיהן פטורים מן הבכורה ע"כ היינו הולדות של ישראל לאחר שחלקו הולדות אף חלקו של ישראל פטור מן הבכורה. דאלו אם הולידו הולדות טרם שנחלקו. פשיטא דפטורים דהא הם שותפות כותי א"ו כנ"ל:

דף טז:

למימרא וכו'. צריך לי עיון להבין מה קס"ד דאכתי לו יהא כן דכיון דלא נקיט מרא זוזי ברשותא דמרא קיימא ע"כ היינו האמהות גופא הבהמות שקיבל בצ"ב. הם ברשותא דידי' קיימו אחרי שלא קיבל זוזי בעדם. אבל חלק של ישראל בהולדות מה שייך באלו לומר ברשותא דמרא קיימו. וגם אביי דמשני מתניתין בדקבל עליו הכותי אונסא וזולא. אכתי מה ענין זה להיות ברשותא דמרא חלק ולדות של הישראל. בשלמא לתי' רבא ניחא כיון דאי לא משכח הבהמה תפס לולדות חשוב יד כותי באמצע אף בהולדות. אבל להנ"ל קשיא. וע"כ לדחוק ולומר דלמה דס"ד סבר דכיון דכל כמה דלא נקיט מרא זוזא בעד גופי הבהמות מדהם ברשותא דמרא קיימו. אף הולדות הבא מכחם אפילו בתר שחילקו הכל ברשותא דמרא עדיין קיים ואביי משני נהי היכא דהמקבל קיבל עליו אונסא וזולא לאו ברשותא דמרא קיימא. מ"מ אם הנותן קיבל עליו אונסא וזולא אז שפיר אמרינן כל כמה דלא נקיט זוזא ברשותא דמרא קיימא הכל האמהות והולדות הבאים מכחם אף בתר שחילקו. ועדיין צ"ע. ועיין פי' התוס' כי לדבריהם ניחא אלא לפי' רש"י קשיא. שוב עיינתי במס' ב"מ בספר אסיפת זקנים מתמיה שם על פי' רש"י ככל הנ"ל ונהניתי בם:

דף יז:

תוס' ד"ה אפשר. מסקי להלכה דבידי אדם אפשר לצמצם. לענ"ד יש נמי להביא ראיה ממה דאיתא ב"ק דף נ"א ע"ב בור שעומקה כרחבה חד אמר לעולם יש בה הבל עד שיהא רחבה יתר על עומקה. ואי נימא אי אפשר לצמצם הא קים לן ספק ממונא לקולא. ודוק:

דף כה.

תוס' ד"ה ואמר ריש לקיש. תימא וכו' ע"ש. יראה לענ"ד דע"כ גירסת התוס' היה כגירסת הירושלמי שבהרא"ש התולש כנף מן העוף. דמשמע שפיר מחיים והקשו שפיר. אבל לענ"ד גירסתינו עיקר שהוא התולש את הכנף. וכן הוא במס' שבת דודאי משמע מן הכנף. דהיינו מה שקורין פלעדי"ר ווי"ש והוא לאחר מיתה. ואין בו משום עוקר דבר מגידולו אלא משום גוזז שהוא אף לאחר מיתה. ושפיר הוכיח דתולש היינו גוזז. ועיין בהרא"ש. ודוק:

דף לג.

אלא בכור מאן תנא. אמר רב חסדא ב"ש הוא. רש"י וכי היכי דתם אין מרגילין משום בזיון דקדשים דפוגם הבשר וכו'. תימא לי אם יש בהרגלה בזיון בשר מה הקושיא ומה צריך לב"ש. הא מתני' הוא דף ל"א דכל בזיון דבכור ב"מ אסור משום דאין הנאתו להקדש ומ"ש בזיון בשר הבכור ע"י הרגלה או בזיון במכירה:

דף ל:

דתניא ע"ה שקיבל וכו'. וחכמים אומרים אינו נחשד אלא לאותו דבר בלבד. וכוותיה פסקינן בי"ד סי' קי"ט. אבל תמהני מאד מדוע נשמט מהפוסקים החידוש דין דגר שקיבל עליו דברי תורה אפילו נחשד לדבר אחד נחשד לכל התורה כולה. כי לא מצאתי אותו בשום מקום. ואף לא בהרמב"ם כי מה שמראה אליו פה בעל מסורת הש"ס הוא דין אחר שאין לו ענין לזה. וצ"ע:

דף מב.

ת"ש הנעבד וכו' וטומטום ואנדרוגינוס כולן מטמאין בגדים אבית הבליעה ופירש"י הטעם דבריה הוא. ובעניותי א"י לפרש מהיכא ממועט. דמה בכך דאינו לא זכר ולא נקיבה אלא ברי' אטו משום זה נמי אין שמו עליו תור או בן יונה. וכ"ת ה"נ דכיון דברי' הוא אף אינו בכלל תור או בן יונה. א"כ לעיל מ"א ע"ב מסיק הסוגי' לעולם רבנן בתראי וגבי בכור תרתי קראי כתיבי ואם בריה אין שמו עליו א"כ נמי אין שמו עליו דשור ושה וכשב ועז ומה צריך למיעוט. וכ"ת שם קאי אליבא דר"א דבאמת בעופות מכשיר ברים. חדא דזה דוחק רב דסתמא דברייתא הנ"ל לר"א אזלא. ותו דמר"א משמע דדוקא בעופות

מדלא נאמר זכר ונקיבה אינו מוציא אנדרוגינוס הא כל שנאמר זכר או נקיבה פעם אחד ודאי ממעט ברי' דאינו עכ"פ זכר ובברייתא הנ"ל מצריך שני פעמים זכר למעט בריה:

דף מו.

במתני' נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת וילדה וכו'. בכור לכהן ואינו בכור לנחלה. ופרש"י נתגיירה מעוברת ובעלה עמה. ותימא לי הא בגמ' משמע דף מ"ז ע"ב דלא נתגייר בעלה עמה. מדמקשה ואמאי לימא לי' אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדי'. ופי' רש"י דלא צייתי דינא. הרי מבואר דמתני' איירי בפשוט דלא נתגייר הבעל והחיוב אינו אלא על הבן. והכי מעמיד הרמב"ם הדין פי"א מה"ב. וגם א"י מה דחקו לפי' זה. וא"ל משום דקשי' דאם אביו כותי מה אירי' דאינו בכור לנחלה הא אפילו פשוטות לית לי' ד"ת. זה ודאי אינו דאדרבא השתא דאי גייר בעלה עמה הרי הולד גר בן גר. דנמי אינו יורשו כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. כמבואר סי' רפ"ג בח"מ. וזה באמת ק"ק מדוע לא מקשה הגמ' על זה כדמקשה על ספק בן תשעה לראשון בדף מ"ז ע"ב. וע"ז לא שייך התירוץ לא נצרכא אלא לבא אחריו. לריש לקיש בדף מ"ז ע"א דס"ל דיש לו בכור לנחלה דלטעמו משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. משמע אפילו אם הבנים שהיה לו בגיותו נתגיירו ג"כ. מ"מ יש לו בכור לנחלה אע"כ משום דבגיורת ליכא למטעי לא קשיא לי' כלל דודאי ידעינן דמשום הכי אין לו בכור לנחלה. אלא כדפי' רש"י משום דאינו בר נחלה כלל. רק בספק בן שבעה דהוא בר נחלה הוא דקשיא לי' המשמעות. הא בפשוט נוטל לכן פי' רש"י ובעלה עמה א"י לפ"ר ליישב דאם הבעל נתגייר עמה החיוב עליו לפדות בנו. ולא שייך כלל להקשות ולימא אתינא מכח גברא. וצ"ע:

שוב עיינתי ואפשר להכי דקדק רש"י ז"ל ובעלה עמה משום דכיון דיש לו אב עסקינן כדמשמע ממה שנאמר ואינו בכור לנחלה. א"כ הרי מבואר בי"ד סי' רס"ח דאם יש לו אב אין מטבילין אותו אלא על דעת אביו. ודוקא כשאין לו אב אז מטבילין אותו על דעת אמו. ולכן הוקשה לו איך יהיה הולד גר דליהוי שייך עליו לומר שחייב בפדיון הא אביו קיים. ולכן פי' שאף אביו נתגייר אבל א"כ מ"מ קשיא לי דלא אזלה קושי' הגמ' הנ"ל שפיר דלמה לא יהי' החיוב פדיון על אביו הגר עצמו. ואולי מפני שלא נחשב בנו כלל. לכן אין החיוב כי אם על הבן עצמו. ודוק: